

PROF. DR.
Melih BAŞ

Dolarizasyon ve ters dolarizasyon

R.T. ERDOĞAN: "Bırakan dolar, Türk lirasına dönelim. Türk lirasına dönelim, enflasyonist yerliğinizi göstereyim" dedi (26.11.2019). Ardından bir de **İstanbul Sınava Odası** Y.K. Bşk. **Ençal Başçevri** "Bugün önemli bir döviz borcu ve kur riskini üzerimizde taşıyoruz. Bu çerçevede, dolarizasyonun bastırılmadan çıkarılmasında yarar görüyoruz" dedi. (27.11.2019)

NEDİR?

Bir ülkede ulusal para yerine çeşitli amaçlar için başka bir ulusal para birimi (dolar olması şart değil) kullanılıyor olabilir.

1- Paranın hesap birimi olma ve ödeme aracı olma işlevleri için. (para ikamesi)

2- Paranın değer saklama işlevi için eşdeğerli varlık dolarizasyonu ve yükümlülük dolarizasyonu.

Dolarizasyon Elvador'da olduğu gibi tam (resmî), iki para biriminin de olduğu gibi yarı resmî veya hukuken değil ama uygulamada yaygınca kullanılan biçiminde olduğu gibi kasmî (gayri resmî) türlerde ortaya çıkabilir. Ülkemizde kasmî dolarizasyon net, belki de yarı resmî dolarizasyon! Çünkü kamuda bile dövizli işlemler ve sözleşmeler var. (Merkezi yönetimin borçlarının yabancı para! Osmangazi köprü ödemesi, şehir hastaneleri garanti ödemeleri vb.). Ters dolarizasyon ise bu durumun tersine döndürülmesi çabası ve uygulamasıdır. Para alanında bu işin yapılmasına ters alan para ikamesi denirken, yabancı para cinsinden tutulan finansal varlıkların yerli para birimine dönmesine de ters stok para ikamesi deniliyor. Para ikamesinde bir de dolaylı-dolaysız ayrımı yapılabilir. Dolaylı para ikamesinde yatırımcılar parasal olmayan finansal varlıklara yöneliyor. Dolaysız para ikamesinde iki veya daha fazla paranın rekabeti söz konusudur. Dijitalleşmeyle dolarizasyon 2.0 da geldi gündeme; bitcoin gibi dijital para birimlerinin ulusal para biriminin yerini alması!

NEDEMLERİ

Dolarizasyonun nedeni ekonomik sağlıksızlık (enflasyon, aşırı borçluluk vb. patolojik durumlar) ve bu nedenle ekonomik aktörler tarafından ülkenin ekonomi-politiğine ve onun ulusal para birimine güven duyulmamasıdır. Bu aktörler gerek ülke içi ekonomik aktörler (hane halkları, reel ve finansal şirketler ve hatta kamu birimlerinin kendileri), gerekse de ülke dışı ekonomik aktörler (uluslararası reel ve finansal şirketler, bireysel yatırımcılar, diğer ülkelerin kamu birimleri) olarak tanımlanabilir.

ETKİLERİ

Şunlar var. Ülkenin para politikasını yönetme hakkının elinden alınması / Merkez Bankası'nın kredi verme işlevinde bozulma / Para basmadan elde edilen (senyora) gelininin yabancı ülkeye geçmesi / Dış borçlanma gereksiniminin artışı nedeniyle cari açığı etkisi / Egemenliğin zedelenmesi, saygınlığın azalması.

Dolarizasyonun olumlu olarak görülen etkileri ve hatta daha ötesi tam dolarizasyona geçilmesi de bir düşünce olarak savunulabilmektedir. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı sonrası Vehbi Koç'un dolarizasyon önerisi başlıklı makaleyi salık veriyorum. (Teori dergisi, Ocak 2019)

DOLARİZASYONUN TÜRKİYEDEKİ SEYRİ

Marshall planı ile başlayan serüvenin kilometre taşlarından en önemlisi 24 Ocak Kararı'dır. 1990'ların ikinci yarısında yüzde 40-50 düzeyinde olan dolarizasyon, 2001 kriziyle imte kazanmış, şöyle ki: dış borcun milli gelire oranı, dış faiz iç faizden düşük olunca dışardan borçlanmanın artması vd.

ÖLÇÜLMESİ

Çeşitli göstergeler mevcut: Yabancı para (YP) mevduatların yani DTH'lerin toplam mevduatlara oranı / DTH'lerin M2Y olarak belirtilen para arzına oranı / YP portföyün toplam portföye oranı eşdeğerli varlık dolarizasyon derecesi / YP yükümlülüklerin toplam yükümlülüklere oranı ve dahi bileşik endeksler!

DOLARİZASYONUN ÖNLENMESİ

Ekonomik ve sosyo-siyasal patolojik durumun düzeltimi yoluyla makroekonomi-politik dengesizliğin ortadan kalktırılmasıyla dış ve iç ekonomik aktörlerin ülkenin ekonomisine yapsal bağlarında ve parasına finansal kapsamda güven duymaları sağlanmalıdır. Ters dolarizasyona önce devlet başlayarak örnek olmalı elbette!

NOT: Youtube'daki dolarizasyon videomuz: <https://www.youtube.com/watch?v=gVV6mz-2fQ>

5 Dakikada 1 Hafta

Dr. H. Bader Arslan
bader.arslan@dunya.com

Yılın son ayına giriyoruz. 2019'a dair her sonuç, ekonominin bu ayki performansına bağlı. İşte o "her" şeyin önemli olan 3 tanesindeki son durumu bu hafta öğreneceğiz. Büyüme, dış ticaret ve enflasyon.

Bugün açıklanacak olan büyüme rakamları son 3 çeyrekte daralan ekonomimizin 2019'un 3. Çeyreğinde nasıl bir performans gösterdiğini ortaya koyacak. Genel beklenti yüzde 1 civarında büyüme yönünde. Ama burada esas nokta ekonominin ne kadar büyüdüğünden ziyade, hangi sektörün ne kadar büyüdüğü, yatırımlardaki sert gerilemenin ve net ihracatta pozitif katkının devam edip etmeye-

ceği.

3. çeyrek büyümesi, ekonomide daralmanın sona erdiğinin teyidi olabilir. Ancak verilerin detaylarında gözler sert bir yükselişin başlayıp başlamadığına dair işaretleri de arayacak. Ben bu tür bir sert yükselişe dair bir işaret beklemiyorum. Sadece 3. çeyrekte değil, 4. çeyrekte de sert bir iyileşmenin işareti henüz yok. Bazı verilerde hafif de olsa iyileşme görsek de son aylarda verilerin pozitif dönüşmeye başlamasında baz etkisinin rolü olduğuna şüphe yok.

Sabah 10'da TÜİK'in açıklamasından hemen sonra Dünya web sayfasında ve telefon uygulamalarında büyüme dair analizleri takip edebilirsiniz.

Aynı saatlerde ISO, Kasım ayı PMI verisini açıklayacak. Bu, hem sanayi üretimi hem de büyüme için iyi bir öncü gösterge olacak. Türkiye'de PMI, en son Mart 2018'de 50'nin üzerindeyani büyüme yönelik bir değer al-

mıştı. Sonraki 19 ayda daralma yönünde seyreden gösterge, son aylarda toparlanma işaretleri veriyor. Eğer bugün 50'nin üzerinde bir değer görürsek, yılın son çeyreğinde daha iyi bir büyüme hızına ulaşabiliriz.

Bugün bir de Ticaret Bakanlığı tarafından açıklanacak Kasım ayı geçici dış ticaret verilerini öğreneceğiz. Ekim ayında gerileyen ihracattaki düşüşün bu ay ve Aralık'ta da devam etmesi muhtemel. İthalat tarafında ise 14 aylık düşüşün ardından Ağustos'ta başlayan yükselişin bu ay ve gelecek aylarda devamını göreceğiz.

TÜRKİYE VERİLERİ

Pazartesi 10:00'da: 2019- 3. çeyrek GHYİH

Pazartesi 10:00'da: Kasım ayı ISO Türkiye PMI

Pazartesi 11:00'de: Kasım ayı geçici dış ticaret

Salı 10:00'da: Kasım ayı enflasyon

Çarşamba 14:30'da: Kasım ayı reel efektif döviz kuru

YURTDIŞI VERİLERİ

Pazartesi gün boyu: Çin ve Avrupa ve ABD Kasım ayı PMI değerleri

Salı 13:00'te: Euro Bölgesi Kasım enflasyonu

Perşembe 13:00'te: Euro Bölgesi 3. çeyrek büyüme

Cuma 10:00'da: Almanya Ekim ayı sanayi üretim endeksi

Cuma 16:30'da: ABD Kasım ayı işsizlik oranı

Cuma 18:00'de: Aralık ayı Michigan Üniversitesi güven endeksi

BAZ ETKİSİ:

Bir veriyi analiz ederken kıyas yaptığınız geçmiş dönem normal bir dönem değilse elinizdeki verinin artışı/azalışı gerçeği olduğundan biraz daha iyi ya da kötü gösterebilir. Bunun sebebi baz etkisidir.

Aniden ortaya çıkan bir sorun

nedeniyle Ağustos 2008'de ticari araç sektöründe satışların yarı yarıya gerilediğini; önceleri her ay 10.000 araç satılırken, aylık satışların 5.000'e gerilediğini varsayalım. Ekonomistler her ay açıklanan satış rakamını bir önceki yılın aynı ayı ile kıyaslar ve bu durumda bizim örneğimizde "satışlar geçen yıla göre %50 düştü der".

Satışlarda bir süre sonra toparlanma başlar. Bu firmaların kampanyalara başlamasından, tüketicilerin ilk şoku atlattıktan sonra da devletin sektörü teşvik etmek için birtakım müdahaleler yapmasından kaynaklanabilir. Toparlanmadan sonra satışlar aylık ortalama 8.000'e çıkmış olsun.

11. ayda yaptığınız kıyaslamada satışlarda yüzde 20 düşüş varken, 12. ayda yaptığınız kıyaslama satışlarda yüzde 60 artış görürsünüz. Ama aslında satışlar hala kriz öncesinin altındadır.

İSO, 20 bin fidan dikimine başladı

İSTANBUL Sanayi Odası (İSO), gerek Türkiye’de gerekse İstanbul’da ağaçlandırılmış alanların çoğalmasına yönelik verdiği desteği sürdürüyor. Ülke genelinde bugüne dek 41 bine yakın fidan dikimi gerçekleştiren İSO, şimdi de “İSO 20 bin Üye Hatıra Ormanı” projesini hayata geçirdi.

Proje kapsamında İSO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, İSO Yönetim Kurulu üyeleri ile çok sayıda İSO Meclis ve Meslek Komiteleri üyelerinin katılımıyla Şile-Sofular bölgesinde gerçekleşen törende ilk fidanların dikimi yapıldı. İSO, 20 bin Üye Hatıra Ormanı projesi ile oda üyeleri başta olmak üzere toplumda çevreye olan duyarlılığa ve algıya katkı sağlamayı, sürdürülebilir iş birliklerinin geliştirilmesini amaçlıyor.

İSO, Şile'ye 20 bin fidan dikecek

AĞAÇLANDIRMA çalışmaları kapsamında ülke genelinde bugüne dek 41 bine yakın fidan dikimi gerçekleştirilen **İstanbul Sanayi Odası (İSO)**, şimdi de 'İSO 20 Bin Üye Hatıra Ormanı' projesini hayata geçirdi. Proje kapsamında İSO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, İSO Yönetim Kurulu üyeleri ile çok sayıda İSO meclis ve meslek komiteleri üyelerinin katılımıyla Şile-Sofular bölgesinde gerçekleşen törende ilk fidanların dikimi yapıldı. İSO'nun yakın zamanda ulaşmayı planladığı 20 bin üye sayısına atfen hayata geçirdiği proje kapsamında, İstanbul Orman Bölge Müdürlüğü ile iş birliği içinde İstanbul'un Şile ilçesinde kısa sürede toplam 20 bin fidan dikimi gerçekleştirilecek. Türkiye'nin en büyük **sanayi odası** olan İSO, böylece her yıl 11 Kasım'ın 'Milli Ağaçlandırma Günü' olarak ilan edilmesinin ardından yürütülen 'Geleceğe Nefes' ağaçlandırma seferberliğine de destek olmayı amaçlıyor. İSO, 1994 yılından bu yana yürüttüğü ağaçlandırma çalışmaları kapsamında, bugüne kadar İstanbul'da Çatalca, Pendik, Şile, Kemerburgaz'da, ayrıca Ankara, İzmir, Antalya, Çanakkale, Tekirdağ, Kayseri ve Adıyaman illerinde toplam 40 bin 935 fidan dikimi gerçekleştirdi.

İSO'dan girişimcilere 350 bin TL ödül

İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO) İTÜ Çekirdek Big Bang 2019 girişimcilik yarışmasında verdiği İSO Geleceğin Sanayicisi Büyük Ödülü sahiplerini buldu. İstanbul'da düzenlenen ödül töreninde İSO Geleceğin Sanayicisi Büyük Ödülüne Meinox İlaç Teknolojileri, Safe Tech, Sensemore ve Mips girişimleri layık görüldü. Sanayi ve Teknoloji Bakan Yardımcısı Mehmet Fatih Kacı, İTÜ Rektörü Prof. Dr. Mehmet Karaca'nın da katıldığı ve finale kalan 20 girişimin sahne- de sunum yaptığı yarışmada, Meinox 200 bin TL tutarındaki ödülün sahibi oldu. Safe Tech, Sensemore ve Mips girişimleri de 50'şer bin TL almaya hak kazandı. Toplam 350 bin TL'lik İSO Geleceğin Sanayicisi Büyük Ödülü, İSO Yönetim Kurulu Üyesi Sultan Tepe tarafından girişimcilere takdim edildi. İTÜ Çekirdek Big Bang'de İSO Geleceğin Sanayicisi Büyük Ödülünü kazanan Meinox, yeni nesil ilaç yapılı moleküller üretiyor. Yarışmada İSO'dan 50 bin TL'lik ödülü almaya hak kazanan projelerden Safe Tech projesi de kritik altyapı tesislerini siber saldırılara ve operasyonel tehditlere karşı koruyor. Sensemore girişim projesi, dünyanın en küçük kablosuz titreşim sensörünü üretmesi ile ödüle layık görülürken, Mips de baba olmak isteyen ve cinsel sağlık durumunu merak eden erkekler için evde sperm testi yapmayı sağlayan kantitatif ve kalitatif ölçüm yapan cihaz üretiyor. **EKONOMİ SERVİSİ**